

Evaluering af Det starter med bør- nene 2022-2024

Maj 2024.
Forfatter: Bibliotekskonsulent Lisbet Vestergaard

Det starter med
børnene

Indholdsfortegnelse

Del 1: Baggrund

Indledning

Kort om projektet

Del 2: Pointer og læringspunkter

Hvorfor skal man arbejde med børneinddragelse?

Hvordan kan man arbejde med børneinddragelse?

Hvad kræver det af biblioteksfagligheden at arbejde med børneinddragelse?

Hvordan tackler man bump på vejen i arbejdet med børneinddragelse?

Del 3: Råd og værktøjer

Gode råd til dig, der vil arbejde med børneinddragelse i praksis

Tips til dig, der er leder

Sådan går du i gang

Del 1: Baggrund

Indledning

Denne evaluering samler op på erfaringerne fra udviklingsprojektet Det starter med børnene, hvor folkebiblioteker over hele landet eksperimenterede med børneinddragelse som strategi og metode til at skabe mere relevante læsetiltag for børn på mellemtrinnet.

Projektet sigtede efter at gentænke børnelitteraturformidlingens indhold, form og metode samt at gøre børneinddragelse til en kongstanke, når bibliotekerne arbejder med og formidler til målgruppen. Målet var et udvikle virkningsfulde og skalerbare biblioteksmetoder til børneinddragelse og undervejs tilbyde et kompetenceudviklingsforløb, hvor biblioteksmedarbejdere blev uddannet i og afprøvede metoderne. Et vigtigt resultatmål var også at udvikle en model for samarbejde mellem det fysiske og det digitale bibliotek i forbindelse med nationale læsekampagner for børn.

Hvordan er det så gået? Det starter med børnene har i høj grad sat børneinddragelse på landkortet. Biblioteker i næsten halvdelen af landets kommuner har afprøvet og udviklet deres egen praksis med børneinddragelse som en kraftfuld motor, og indsatsen har haft afsmittende effekter på lokale og nationale aktiviteter, der ligger ud over projektperioden. Der er skabt synergi mellem børnenes fysiske og digitale bibliotek, og erfaringerne fra denne proces bliver taget med i kommende nationale læsekampagner.

Målgruppen for evalueringsrapporten er biblioteksmedarbejdere på børneområdet, biblioteksledere, udviklingskonsulenter og andre fagligheder, der arbejder udviklingsorienteret med at styrke børns læsning og som gerne vil satse mere på børneinddragelse, både set fra et praktisk og strategisk perspektiv.

Evalueringen er kvalitativ og bygger på forskellige typer af datakilder, herunder observationer og indsigter fra tre nationale workshops med projektdeltagere, to surveys, møder med projekt- og styregruppe, observationer fra to digitale møder for biblioteksledere, fire cases fra henholdsvis Vesthimmerland, Frederiksberg, Vordingborg og Sønderborg og enkeltinterviews med projektdeltagere. Evalueringen har været af formativ og lærende karakter undervejs i projektet. Den formative evaluering er kendetegnet ved, at den spiller pointer og indsigter ind i projektets forskellige loops og peger fremad. Evalueringen er dermed tæt koblet til projektet og er med til at præge dets retning, justeringer og tænkning.

Rapporten præsenterer de pointer og læringspunkter, som har vist sig på tværs af de forskellige datakilder, og den falder i tre hovedafsnit. Den første del giver baggrundsviden om projektet Det starter med børnene og et indblik i de væsentligste aktiviteter. Del to rummer en kondensering af den viden, der er kommet ud af projektet struktureret under fire spørgsmål: Hvorfor skal man arbejde med børneinddragelse? Hvordan kan man arbejde med børneinddragelse? Hvad kræver det af biblioteksfagligheden at arbejde med børneinddragelse? Hvordan tackler man bump på vejen i arbejdet med børneinddragelse? Del to indeholder også fire

case-fortællinger som eksempler på deltagerbibliotekernes aktiviteter og erfaringer. Rapporten sidste del sætter fokus på råd og redskaber til bibliotekernes arbejde med børneinddragelse.

I regi af projektet blev der i maj 2023 og marts 2024 udrullet to nationale læsekampagner, der sigtede mod at gå på tværs af det fysiske og det digitale bibliotek. Disse kampagners form og indhold byggede på input fra børneinddragende processer. Denne evaluering dykker ikke ned i resultaterne med kampagnerne, men fokuserer på deltagerbibliotekernes erfaringer.

Kort om projektet

Det starter med børnene undersøgte, om børneinddragelse som strategi og metode kan være nøglen til at ændre børns udfordrede læsekultur samt hvordan nationale læsekampagner bedst formidles til børn både fysisk og digitalt på samme tid. Medarbejdere fra 44 folkebiblioteker deltog i projektet i perioden fra oktober 2022 til april 2024. De afprøvede og delte metoder til børneinddragelse ud fra konkrete, lokale forløb og aktiviteter udviklet sammen med børn på mellemtrinnet. Undervejs var der mulighed for sparring og erfaringsudveksling på to fysiske workshops for alle involverede, en fælles online-workshop og en række, digitale netværksmøder, hvor bibliotekerne blev mikset på tværs af landet.

Aalborg Bibliotekerne stod for projektledelsen, mens Herning Bibliotekerne, Aarhus Bibliotekerne og Det Digitale Folkebibliotek repræsenteret ved eReolen GO! var med i projektgruppen. Innovationskonsulent Line Augusta Nordbo var tilknyttet projektet fra start til slut med den særlige opgave at klæde deltagerbibliotekerne på til at arbejde med børneinddragelse som metode. Bibliotekskonsulent Lisbet Vestergaard deltog også i projektet, både som faglig sparringspartner og som evaluator. Projektet blev afsluttet på en national, åben konference i maj 2024. Konferencen faldt sammen med udgivelsen af et digitalt metodekit på Bibliotekernes Læsespor, der skal være metodisk ståsted for landets biblioteker, og inspirere bibliotekerne til at inddrage børn, når der udvikles tiltag til målgruppen.

Det starter med børnene blev gennemført med tilskud fra Slots- og Kulturstyrelsens udviklingspulje for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre.

Del 2: Pointer og læringspunkter

Hvorfor skal man arbejde med børneinddragelse?

En grundlæggende antagelse i *Det starter med børnene* var, at børneinddragelse er en vej til at forstå børn og deres livsverden på et mere kvalificeret niveau og at den viden giver bibliotekerne bedre mulighed for at ændre den udfordrede læsekultur hos målgruppen. En del af projektet var at teste antagelsen i praksis hos deltagerbibliotekerne og løbende sætte den i spil hos biblioteksmedarbejderne og deres ledere.

Inden den første nationale workshop i oktober 2022 udfyldte de involverede medarbejdere fra hele landet en survey for at afdække, hvordan de forholdt sig til børneinddragelse som metode og til grundantagelserne i projektet. Denne data blev

snarere brugt som et afsæt for fælles refleksion på startworkshoppen end en klassisk startmåling. På spørgsmålet "Hvad tror du, der er det mest værdifulde ved at skrue op for børneinddragelsen i læseaktiviteter for mellemtrinnet (mulighed for at sætte flere krydser) svarede 82 procent "Det bliver nemmere at udvikle aktiviteter, der rammer plet hos målgruppen". 70 procent svarede: "Jeg får en dyb indsigt i målgruppen, som jeg også kan bruge i andre sammenhænge", og 66 procent satte kryds i svarmuligheden "Børnene får mere lyst til at inspirere hinanden til læsning".

Et år efter blev der lavet endnu en survey. På det tidspunkt havde alle deltagerne gjort sig konkrete erfaringer med børneinddragelse i praksis. Formålet var ikke at følge slavisk op på survey 1, men at få et indblik i deltagernes refleksioner over værdien af eksperimenterne. Undersøgelsen rummede spørgsmålet "Hvad har været den største øjenåbner?". Der var mulighed for at vælge flere svar. Det viste sig, at 56 procent oplevede, at de havde fået en anden tilgang til udviklingen af bibliotekets tilbud til børn. 48 procent angav, at det havde været fedt og meningsfuldt at inddrage børn. 46 procent svarede: "Vi har brug for at genbesøge vores praksis ud fra børnenes perspektiv".

De to surveys lægger ikke op til håndfaste konklusioner, men peger sammen med projekt- og styregruppens refleksioner på tværs af projektet på tre læringspunkter:

1: Man er nødt til at prøve det selv

Det er nemt at forstå værdien af en børneinddragende tilgang på et teoretisk niveau, for inddragelse er jo et plusord. Men meningsdannelsen for den enkelte fagperson sker, når man gør det i praksis. Værdien af børneinddragelse er forskellig afhængig af konteksten. For nogle biblioteker kan den største værdi ligge i at bruge børnenes syn på det fysiske bibliotek i en indretningsproces. For andre kan det være den dynamiske udskiftning af aktiviteter i skolekataloget, der mest oplagt bliver kvalificeret af børneinddragelse.

2: Børns virkelighed ændrer sig hele tiden, og det skal bibliotekets praksis tage bestik af.

Den børneinddragende tilgang og tænkning gør, at man som bibliotek kan holde sig relevant for børnene, både som brugere af biblioteket i dag og i fremtiden. Børn deltager typisk ikke i klassiske brugerundersøgelser, men der er brug for deres ærlige blik på bibliotekets

tilbud. Børneinddragelse som metode kan sikre, at biblioteket i højere grad arbejder fra et udefra-ind-perspektiv frem for det modsatte.

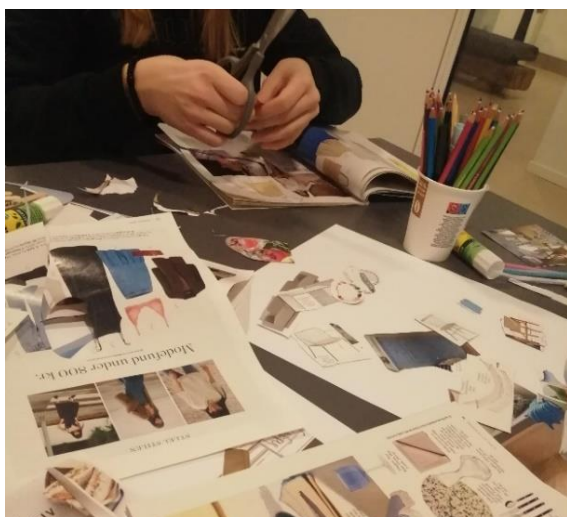
3: Børneinddragelse er vejen til ikke kun at lave bibliotek for de få.

Der ligger et demokratiserende aspekt i at arbejde mere med børneinddragelse. Folkebibliotekernes arbejde med involvering af denne målgruppe er indlejret i et børnesyn, der bygger på, at børn er eksperter i eget liv. De er kompetente, og deres meninger bør tages alvorligt. På en biblioteksvagt snakker man som fagperson typisk kun med enkelte børn, nemlig dem der i forvejen bruger biblioteket. Hvis man vil have mere repræsentative indtryk af børns livsverdener, må man gå bredere ud og involvere mange flere børn.

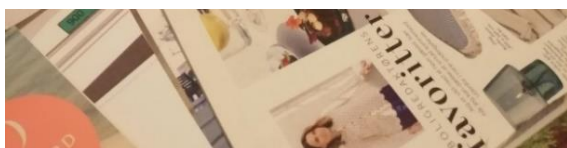
Casefortælling fra Sønderborg: Når børn indretter det fysiske biblioteksrum

”Det der døde og lidt random hjørne der ligger til venstre for indgangen – kan vi ikke gøre noget ved det?” Sådan tænkte børnebibliotekaren Anna. Sammen med sine kolleger Michelle og Monica bad hun en 6. klasse om hjælp til at indrette et område i børneafdelingen, som skulle appellere til de 10-13-årige.

Forløbet startede med et besøg hos klassen på deres skole med fokus på at bygge relationer og spore eleverne ind på projektet. Kort tid efter kom klassen til to forskellige workshops på hovedbiblioteket i Sønderborg, der ligger sammen med Multikulturhuset. På workshop 1 gik børnene en tur i rummet med den opgave at observere og notere, hvad de syntes mest og mindst om. De blev også bedt om at drømme vilde drømme om det gode ungdomsområde i biblioteket, og de tre børnebibliotekarer blev klar over, at man ikke går på BØRNE-biblioteket, når man går i 6. klasse. For eleverne i 6. klasse var det vigtigt ikke at blive forstyrret

Workshop med børn på Sønderborg Bibliotek.

af småbørn, der løb rundt og legede på biblioteket. Det at have sit eget ”space” blev talt frem som noget værdifuldt. Alle input fra eleverne blev bagefter sorteret i seks kategorier: Den gode bogudstilling, den gode vært(inde), det gode spil- og aktivitetsområde, det gode arbejds- og fordybelsesområde, det gode chill- og læseområde og den gode ”hule-effekt”. På den næste workshop tog klassen afsæt i disse kategorier og lavede prototyper og mood boards (stemningscollager) ud fra dem. Materialerne var pap, papir, gamle blade, små stykker træ, sugerør og lignende. Med prototyperne i hånden og mood boards i baghovedet lavede de tre børnebibliotekarer et bud på, hvad biblioteket skulle købe. De præsenterede det for biblioteks ledelse. Herfra greb projektet om sig og ambitionsniveauet blev skruet op, for ledelsen valgte at opjustere det oprindelige budget og bad Anne, Michelle og Monica om at lægge en plan for at imødekomme flere af børnenes ønsker. Derfor endte nyindretningen med at få indvirkning på det samlede børnebiblioteks indretning og ikke blot området for de 10-13-årige. Der blev lagt planer for omrokering af reoler og zoner, og der blev bestilt langborde, slængemøbler og udstyr til at omdanne sofaerne til læsehuler.

Ledelsen havde bakket op om den børneinddragende indsats, men da først børnenes konkrete ideer kom på bordet, blev fremtidsperspektiverne og værdien af en større nyindretning tydeligere.

Blandt de vigtige indsigter fra forløbet var, at ønsket om at kunne skærme sig af i biblioteket, men samtidig være i kontakt med omverden er udtalt hos 6. klasser. Den målgruppe begynder også at kunne se perspektiverne i at bruge biblioteket som et arbejdsrum, for eksempel hvis man vil sidde med en kammerat efter skoletid og have fred og ro til at øve en præsentation. Derfor var det vigtigt, at nyindretningen svarede på disse behov med hulemiljøerne og langbordene, der også kan bruges til kreative aktiviteter.

En anden pointe var, at der er brug for lærerne til at få det hele til at glide, når man arbejder med et pakket procesdesign, hvor eleverne skal nå meget på halvanden times workshop. Lærerne kobler børnenes hverdag med det, der skal ske i workshoppen og kan "oversætte" opgaverne, sådan at alle hurtigere er med. For de tre børnebibliotekarer var det en stor fordel at kunne trække på hinandens faglighed og bruge hinanden som sparringspartnere undervejs i forløbet. En havde for eksempel erfaring med facilitering og procesdesign, mens en anden havde erfaring med at være projektleder og formidle litteratur.

For Anna var det de forskellige workshops, der krævede mest: "Der var en del arbejde i at få forløbet planlagt og få lavet alle aftalerne med skolerne. Det gav mig kriller i maven at turde at springe ud i processen. Vi vidste jo ikke, hvad der kom ud af den. Vi anede ikke, hvad børnenes input ville være. Jeg var lidt bekymret for, at vores projekt var for ambitiøst. Tænk nu, hvis vi slet ikke kunne gå videre med børnenes ideer? Men jeg blev positivt overrasket, for børnenes input var virkelig gode og konstruktive at arbejde videre med. Det endte med at blive en længere proces, end vi havde planlagt, men resultatet får så langvarig effekt, at det er det hele værd. Ikke mindst fordi vores kolleger i børneafdelingen bakker op om det nye, vi har søsat."

Hvordan kan man arbejde med børneinddragelse?

Deltagerbibliotekerne definerede i starten af projektet, på hvilke områder de selv ville bruge børneinddragelse. Deres aktiviteter placerede sig i fem hovedkategorier:

- Indretning af det fysiske børnebibliotek, herunder udstillinger i biblioteksrummet
- Arrangementer for målgruppen, herunder book talks, biblioteksorienteringer og læsefester
- Klubaktiviteter
- Indkøb af bøger
- Opsøgende tiltag, for eksempel i klubber og skoler

For de flestes vedkommende tog aktiviteterne afsæt i kendte formater, som bibliotekerne gerne ville gentænke, udfordre og udvikle. Med viden og inspiration fra de nationale workshops designede bibliotekerne deres egne processer, hvoraf de fleste strakte sig hen over flere måneder. I Det starter med børnenes digitale medietekit på Bibliotekernes Læsespor er der redskaber til at forme gode processer med børneinddragelsen i centrum. (Arbejdet med procesdesign er desuden kort beskrevet i del 3 af denne rapport.)

På tværs af deltagerbibliotekernes erfaringer tegnede der sig tre læringspunkter:

1: Børneinddragelsen kan foregå på mange niveauer

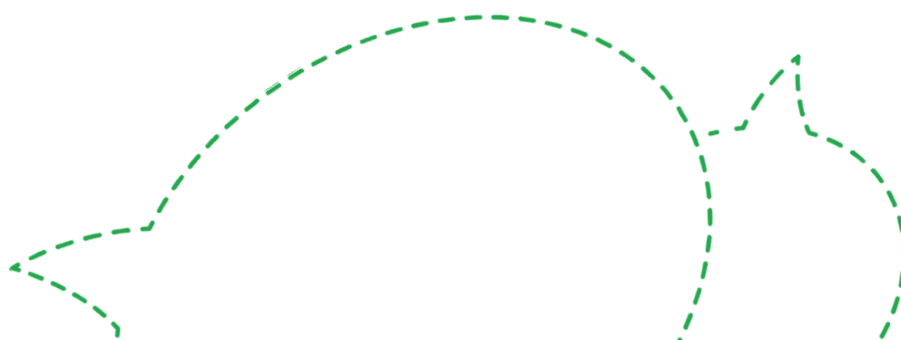
Forløb med indkredsning af målgruppe, overvejelser om inddragelsesgrad, metodevalg, flere workshops og loops med børnene, bearbejdning af data, evaluering og feedback kan lyde afskrækkende for nogle biblioteksmedarbejdere. Opgaven kan virke meget stor og svær at prioritere i hverdagen. Derfor er det vigtigt at fremhæve, at børneinddragelse også kan foregå tirsdag eftermiddag på en vagt, hvor man laver et uformelt interview med tre unge eller bede to børn om selv at lave en hurtig udstilling af forsider på baggrund af deres interesser eller præferencer. Børneinddragelse er ikke kun et greb for store biblioteksvæsenere med udviklingskonsulenter og projektledere. De små handlinger kan føde ind til større processer, men kan også have værdi her og nu, fordi bibliotekets medarbejdere nysgerrige tilgang til børn som målgruppe og giver et kig ind i deres livsverden.

2: Alle har deres egne yndlingsmetoder

En af grundtankerne i Det starter med børnene var, at der er mange metoder til at inddrage børn. Man behøver ikke nødvendigvis at udvikle nye eller at kende alle. Man behøver heller ikke at prøve alle i egen praksis. Men det er godt at have et grundrepertoire af velafprøvede yndlingsmetoder at kunne trække på i forskellige sammenhænge, for eksempel når man skal skabe relationer til børnene og få alle til at føle sig trygge og motiverede til at bidrage. For nogle børn føles det rarest at placere sig fysisk på en skala, give point til ideer, svare på "this or that"-spørgsmål og selv bygge prototyper i pap og sugerør. For andre børn er det mere naturligt at være skriftlig eller verbal og give input via små interviews. Med et sæt af yndlingsmetoder i baghånden kan alle biblioteksmedarbejdere få hele børnegruppen i spil og dermed sikre, at alle stemmer bliver repræsenteret.

3: Børneinddragelsen har betydning for hele organisationen.

Når man arbejder med børneinddragelse på biblioteket, handler det ikke kun om børnene. Der er også et lag, der handler om kolleger og ledelse, der ikke selv er inde i lige dette maskinrum. Hvis man tager børneinddragelsen alvorligt og handler på de indsigter, man får i mødet med børnene, kan det potentielt have indflydelse på driften, for eksempel materialevalget eller arrangementsprogrammet. Her er der en risiko for, at det organisatoriske skjold og en række forbehold dukker op, fordi børneinddragelsen giver "grus i maskineriet", lægger op til forandring og omlægning af den daglige drift. Derfor ligger der en opgave i ikke blot at synliggøre, men sætte gang i en løbende dialog om, hvad børneinddragelse giver af værdi for hele organisationen, både i morgen og på den lange bane.

Casefortælling fra Vordingborg: Når børn inspirerer børn til læsning i biblioteksrummet

”Det er bedre at anbefale bøger til hinanden, end at de voksne anbefaler bøger til os”. Sådan lød det fra scenen i efteråret 2022, da et børnepanel var inviteret til det første, nationale netværksmøde i regi af Det starter med børnene. For Louise og Pernille fra Vordingborg Bibliotekerne fik det udsagn en særlig betydning. Det inspirerede dem nemlig til et forløb, hvor de inviterede en lokal 6. klasse til at arbejde med at udforme kreative produkter i biblioteksrummet, som kan/kunne? inspirere andre børn til læsning og læsefællesskaber.

Fernisering på Vordingborg Bibliotek

Louise og Pernille mødte børnene fem gange hen over efteråret 2023, og hver gang troppede børnene og deres lærer op på biblioteket. På den måde blev børnene fortrolige med at komme på biblioteket og føle sig hjemme. På det første besøg var målet for de to børnebibliotekarer gennem små øvelser at spore sig ind på klassens læsevaner og -præferencer og få data at arbejde videre med. En af opgaverne var at designe den bogforside, som de selv ville finde mest appellerende. På den næste workshop handlede det om at udforske børnenes foretrukne genrer på baggrund af de forskellige typer af data fra første besøg. Opgaven for børnene var at komme med idéer til udstilling af materialer indenfor fantasy, gys, romantik, comedy og krimi samt at bygge modeller i pap og papir af, hvordan en sådan udstilling

kunne tage sig ud i biblioteksrummet.

Næste gang arbejdede børnene med de konkrete udstillinger i biblioteket i fuld skala. For at skabe en rød tråd i udstillingerne og for at lave kreative benspænd undervejs havde Pernille og Louise besluttet, at følgende elementer skulle indgå i den færdige udstilling: En kort lydoptagelse, en kasseret bærbar pc, løse sider fra kasserede bøger, et udstillingspodie, en bladrekasse og stofrester. Børnene havde arbejdet med disse benspænd inden den tredje workshop på biblioteket. Benspændene var med til at sikre en formmæssig rød tråd gennem de meget forskellige genre-udstillinger.

På den fjerde workshop gjorde børnene deres udstillinger helt klar til fernisering. Afslutningen på forløbet var en festlig fernisering, hvor parallelklassen var med. Det var tydeligt, at børnene havde stort ejerskab til udstillingen og var stolte af deres slutprodukter, som endte med at se vidt forskellige ud og dermed gav et

mangfoldigt billede af de forskellige oplevelser, som læsning kan give. Fra tusind hjerter og romantik til blodstænk, forbrydelser og gode grin.

Det var netop en pointe, at den fysiske formidling i det åbne biblioteksrum kunne noget særligt. Udstillingen var meget synlig for alle bibliotekets gæster og tiltrak mange, der gik ombord i de kreative formidlinger af børnenes favoritgenrer. De interaktive elementer var inspirerende og gav anledning til mere interaktion end de mere klassiske plancher, som udstillinger tit består af.

For de to børnebibliotekarer har forløbet været et udstrakt laboratorium i en tryk ramme sammen med børnene og deres lærer. Her har de eksperimenteret og testet store og små greb. Deres erfaring er, at de nu kan plukke fra en bred vifte af inddragende aktiviteter og integrere dem i for eksempel biblioteksbesøg og book talks.

Som Pernille udtrykker det: "Det handler ikke bare om at køre et show. Det handler om at få børnene mere på banen og hele tiden få ny viden fra dem, som vi kan massere ind i vores arbejde. Vi har fundet ud af, at der ligger meget godt i at bruge det fælles biblioteksrum mere aktivt. Det gør nemlig denne måde at arbejde med børneinddragelse på synlig for ledere, kolleger og alle andre på biblioteket. De kan se, hvad det egentlig går ud på, og hvordan det skaber nye indgange til at arbejde med inspiration og læsefællesskaber."

Hvad kræver det af biblioteksfagligheden at arbejde med børneinddragelse?

Et markant spor gennem Det starter med børnene har været diskussionen og forståelsen af biblioteksfaglighed forstået som de kompetencer, der er nødvendige, når man arbejder med betjening i udlånet, materialevalg, arrangementsplanlægning og litteraturformidling med børn som målgruppe.

I survey 1 blev deltagerne spurgt, hvad de så som de største udfordringer for at kunne lykkes med at inddrage børnene. Her blev det blandt fremhævet, at det kræver, at man tør slippe noget af kontrollen og overgive den til børnene. I løbet af projektet blev det tydeligere, at børneinddragelse i praksis ikke er spørgsmål om at slippe kontrollen 100 procent, give al magt til børnene og uden betingelser handle på deres output. Der er et afgørende styringsaspekt på færde, fordi kvalificeret børneinddragelse bygger på en gennemtænkt rammesætning og forventningsafstemning. Ikke dermed sagt at man som biblioteksmedarbejder kan planlægge, hvad der så sker inden for rammen. Men man kan kridte en bane op på forhånd og forberede aktiviteterne.

Der ligger en form for parallel i de fysiske biblioteksrum for de yngste børn, hvor der de senere år er blevet satset meget på at indrette områder, der indbyder til leg. Det kan ske, at børnene bruger rummet og møblerne på måder, som voksne ikke kan forestille sig. Forskellen er, at den "data", som børnene afgiver i form af deres adfærd og leg sjældent bliver brugt til noget.

Biblioteksfaglighed er i 2024 en elastisk størrelse, og de tre læringspunkter fra projektet afspejler, at meta-kompetencer er en del af fagligheden:

1: En del af fagligheden er at give slip på den mere klassiske biblioteksfaglighed

At arbejde med børneinddragelse som biblioteksmedarbejder handler om at blive ekspert på rammesætning facilitering. I en travl hverdag arbejder mange tit løsningsorienteret, men i den børneinddragende tilgang er det eksplorativt, nysgerrigt, lyttende og observerende mere i forgrunden, og man inviterer børn ind i det felt, man selv er ekspert i. Det gør, at selve formuleringen af et problem eller en udfordring kan ændre sig undervejs. Det kan være en fordel at bryde opgaverne ned i mindre dele og fordele dem i en kollegagrube. Mens nogle trives med at stå foran børnene, bygge relationer og skabe en tryk atmosfære for aktiviteterne, bruge sig selv og måske endda improvisere, hvis situationen kalder på det, har andre det bedre med i højere grad at sidde "behind the scenes" og arbejde med at forme procesdesignet og bearbejde de input, som kommer fra børnene. Under alle omstændigheder kræver det mod at give slip på den klassiske biblioteksfaglighed (i perioder) og vende arbejdsgangen om, sådan at man altid starter udefra-ind og ikke indefra-ud.

2: Børneinddragelse handler om at komme hurtigt væk fra skrivebordet:

Mange biblioteksmedarbejdere arbejder med planlægning og lange tidshorisonter. Det afspejler sig i alt fra vagtplanlægning til arrangementsbookinger og udstillinger. I forhold til børneinddragelse er det godt at skrue ned for skrivebordsarbejdet og skrue op for den tid,

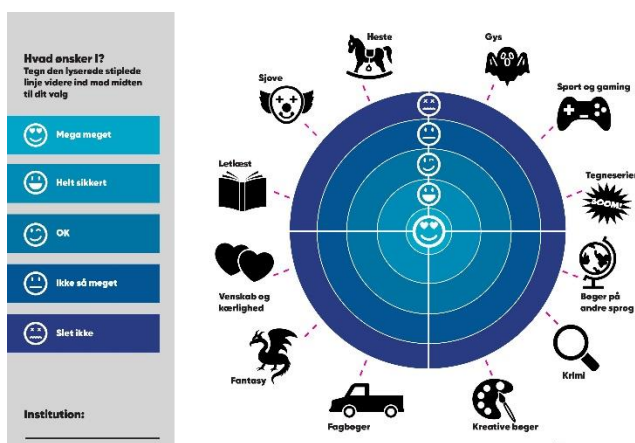
man bruger på at teste noget i praksis, gerne i lille skala. Det er nemmere at foretage justeringer på baggrund af små prøvehandlinger end på helt store forkroede, gensidigt afhængige processer. Et kunne arbejde med kort aftræk og at have mod til at dele det ufærdige er en nyttig meta-kompetencer i forbindelse med børneinddragelse.

3: Børneinddragelse kræver fortolkning af data

Data fra børneinddragende processer kan sjældent oversættes 1-til-1 til handlinger, og datamængderne kan være uoverskuelige, hvis man samarbejder med mange børn eller laver mange forskellige øvelser med dem. Det kan godt være, at mange børn ønsker sig farveopdelte bøger, men det er ikke ensbetydende med, at der så kun er to veje at gå: At farveopdele eller ikke at farveopdele. Måske ligger der mere og gemmer sig under børnenes svar? Hvad mon det egentlig betyder, at de ønsker sig farveopdeling? Fagligheden i børneinddragelse ligger også i at finde balancen mellem at tage børnenes svar alvorligt og bogstaveligt og kontinuerligt være nysgerrig efter at vide, hvad der ligger bag svarene. Når man kigger på data i form af post-its, prototyper, observationsnoter, svar fra interviews, fordeling af svar på skalaer med mere, laver man ikke en mere eller mere korrekt videnskabelige analyse. Man læser mønstre og laver en fortolkning af børnenes input, og her kan det være en mulighed at koble litteraturfagligheden på. For mange biblioteksmedarbejdere er det en del af deres faglige DNA at arbejde med litteratur i mange former, og især i skønlitteraturen er der tit flertydighed på færde. Formålet med skønlitteratur er, groft sagt, aldrig at komme med facit. Det er nærmere at åbne et felt, slå et tema an og danne billeder. Det princip kan man overføre til fortolkning af data fra børnene.

Casefortælling fra Vesthimmerland: Når børn sætter aftryk på bibliotekets bogindkøb

"Vi har masser af materialer til børn, og der bliver hele tiden købt nyt. Jeg sidder med materialevalget og køber også ind til børnegruppen. Men hvor mange nye bøger til voksne er reserveret, allerede inden de kommer på vores hylder, så sker det meget sjældent på børneområdet. Gad vide hvorfor det er sådan? Det hele begyndte med denne faglige undren hos Jette, bibliotekar ved Vesthimmerlands Biblioteker. Hendes spørgsmål blev afsættet for et forløb, hvor børn i 5. og 6. klasse havde direkte indflydelse på materialevalget.

Vesthimmerland Bibliotekernes betydningskompass i en børneversion

Forløbet rummede tre møder med børnene, og derfor var der gode muligheder for at danne relationer.

Først besøgte Jette børnene på deres skole og gav dem viden om, hvordan det fungerer, når biblioteket køber nye bøger, for eksempel at man bestiller børnebøger hver uge ud fra en liste, at lektøranmeldelser og anmeldelser er en del af processen, og at forsider spiller en vigtig rolle i materialevalget.

Hun var nysgerrig efter at få indblik i, hvilke bøger og genrer, der appellerede til børnene og bad dem om at udfylde en version af det såkaldte betydningskompass.

Allerede her var der nye indsigter at hente for Jette: "Jeg opdagede for eksempel, at mange af børnene efterlyste fagbøger om dyr, og jeg var egentlig ret sikker på, at de fyldte godt i vores samling. Men ved nærmere eftersyn holdt det ikke helt stik. Så allerede her fik jeg et godt input til materialevalget". Besøget sluttede af med en dialog med børnene om, hvordan biblioteket kan formidle bøger på en mere spændende måde.

Næste fase foregik også på skolen hos børnene, hvor børnene valgte specifikke bogtitler, som Jette bagefter købte ind. Hun sørgede også for at reservere de nye titler, som børnene gerne ville låne, så de kom forrest i køen og fik fornemmelse af VIP-service. Hvem vil ikke gerne føle sig særlig?

Som afslutning på forløbet cyklede klassen sammen med deres lærer på Aars Bibliotek, da bøgerne var landet på biblioteket og de kunne få dem mellem hænderne. På dette tidspunkt var det tredje gang, Jette mødte børnene, og tiden brugt på at opbygge relationer viste sig at være givet godt ud. "Må vi godt blive her læn- gere?", spurgte nogle af børnene, og besøget endte med at blive udvidet til to

timer. Der var tid til at hænge ud på biblioteket, hygge, læse, lege, drikke kakao, tegne bogmærke, få anbefalet bøger og låne dem med hjem.

For læreren Karin var det en selvstændig pointe at bruge en formiddag på biblioteket med plads til det uformelle, spontane og legende: "Mange af disse børn kommer fra hjem, hvor der ikke er bøger, og hvor der ikke er tradition for at tage på biblioteket. De ved ikke, hvad biblioteket er. Jeg vil gerne have, at de ved, at det findes. At de ved, hvad man kan lave her og at man kan være her i det hele taget."

En af overraskelserne på dagen var, at børneområdet havde en magnetisk tiltrækningskraft på mellemtrinnsbørn, selv om det primært er indrettet til yngre børn. Selv om man er på vej til at blive teenager, vil mange stadig gerne lege. En anden pointe var, at denne type besøg fungerer bedst, hvis alting ikke foregår i plenum og der er flere voksne i rummet. Mens en har individuelle snakke med børne om deres bogønsker, kan en anden sidde med en gruppe og tegne, mens snakken går og børnene giver et kig ind i deres livsverden. De forskellige typer af dialog giver forskellige typer af viden om, hvad børne er optaget af.

Jette har senere gentaget forløbet tre gange med elever i 4. klasser og oplever, at hun bygger ovenpå erfaringerne fra runde 1: "Jeg er her for at være nysgerrig, og der tegner sig et mønster: Jo flere spørgsmål, man stiller, jo mere ivrigt bliver børnene efter at fortælle. Jeg kan se på dem, at det betyder meget, at jeg skriver deres svar ned og tager deres input med mig. Det er blevet mere afslappet for mig at have dialogen med en klasse. Jeg har altid en plan, men jeg er klar til at ændre den, hvis børnene gør noget helt andet eller stiller mærkelige spørgsmål. Det kan virkelig give meget til os på biblioteket, hvis man går den vej, de er interesserede i."

Hvordan tackler man bump på vejen i arbejdet med børneinddragelse?

”Har vi tid og ressourcer til det? Hvad hvis børnene siger noget, som vi er uenige i eller giver os indsigter, vi ikke har lyst til at få? Hvad hvis børnene ønsker sig noget, som vi ikke kan levere? Hvordan skal vi motivere børnene til i det hele taget at deltage? Hvad nu hvis vores procesdesign slet ikke fungerer? Hvad gør vi, hvis børnene synes, det er vildt kedeligt at være med? Hvordan skal vi fastholde børnenes interesse for at være medudviklere på den længere bane? Hvad gør vi, hvis vores leder ikke kan se pointen i vores forsøg med børneinddragelse? Hvordan får jeg mine kolleger med på vognen? Hvordan holder jeg energien oppe i processen?”

Alle disse spørgsmål viser, at der kan være en mangfoldighed af barrierer og udfordringer forbundet med at arbejde med børneinddragelse. Mange af bekymringerne blev dokumenteret i survey 1 ved projektets begyndelse, og derfor havde projektledelsen mulighed for at adressere dem fra start og bygge dem ind i projektet, for eksempel som temaer og øvelser på de nationale workshops for alle de involverede biblioteker. Derudover blev der afholdt tre digitale workshops for de biblioteksledere, der havde medarbejdere med i projektet for at sikre en ledelsesmæssig bevågenhed på og opbakning til de lokale tiltag.

At sætte børneinddragelse på dagsordenen i forskellige fora er en god investering, ikke mindst på det lokale bibliotek. Det er oplagt at bruge team- eller personalemøder til at opbygge og senere vedligeholde den positive kultur omkring arbejdet med børnene. Man kan også lave små undersøgelser eller løbende målinger for at vise, hvad arbejdet betyder – for eksempel for udlånet af materialer eller børns opfattelse af biblioteket. På tværs af alle de potentielle og oplevede udfordringer stod tre læringspunkter frem i Det starter med børnene:

1: Det tager tid og tålmodighed at ændre et mindset

At arbejde med børneinddragelse handler i høj grad om at ændre en tænkning, både hos den enkelte medarbejder og hos biblioteket som organisationen. Det sker ikke fra den ene dag til den anden, og det sker slet ikke, hvis man ikke bliver ved med at gøre sig konkrete erfaringer med at involvere børnene. Det kan være nemt at falde tilbage i gamle mønstre og gøre, som man plejer, fordi det er hurtigere, nemmere og mere trygt. Her er det afgørende at holde fast i børneinddragelse, også i det små. Måske opstår der praktiske forhindringer (personaleudskiftning, sygdom hos kolleger, nye kontaktpersoner hos samarbejdspartnere eller lignende), sådan at man ikke kan gennemføre den proces, man havde planlagt. Så er grebet at nedskalere og skrue ned for graden af inddragelse. Det er bedre at inddrage børnene på et eller andet niveau end slet ikke gøre det.

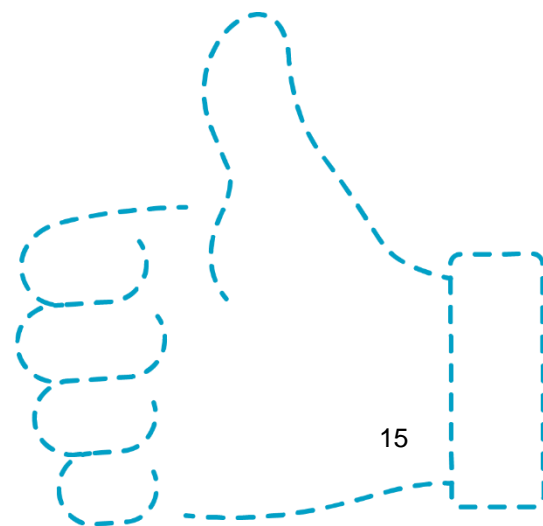
2: Ledelsens ejerskab er en nøgle til at håndtere bump på vejen

Der ligger en række strategiske og langsigtede perspektiver i at kaste sig ud i børneinddragelse som metode, og derfor er en del af opgaven at sikre sig ledelsens interesse for og opbakning til arbejdet, hvis den ikke er tydelig fra start. Det kræver en åben dialog mellem medarbejdere og ledere om, at man med børneinddragelsen ikke nødvendigvis skyder genvej til en hurtig succes. Der kan være eksperimenter, der falder på jorden. Der er også brug for at forventningsafstemme og

lave en grundlæggende kontrakt om risikovillighed: Når man har sat en ramme og involveret børnene, hentet data og fortolket dem, så er man også nødt til at handle på det, som børnene har givet udtryk for. Ellers får inddragelsen karakter af en utroværdig skinhandling. Det kan være nødvendigt at gentage, at børneinddragelse ikke handler om at give al magt til børnene, men om at kvalificere og facilitere en proces, hvor deres stemmer kommer frem.

3: Børneinddragelse er et åbent laboratorium

En børnegruppe kan synes, at en aktivitet er kedelig, mærkelig eller ligegyldig. Måske står man som fagperson tilbage med så store datamængder, at man drukner i opgaven med at fortolke dem. Et andet scenarie er, at man har fået for lidt eller for tyndt data ud af børneinddragelsen. For at holde energien oppe kan det være nødvendigt at slutte fred med den erkendelse, at børneinddragende processer aldrig kan lede til ét korrekt facit. Man kan komme til at ramme skævt eller helt forkert i inddragende processer, og det er del af at eksperimentere. Fejl er en del af arbejdet, og de giver et afsæt for at gøre noget andet næste gang, man inddrager børn. Af den grund skal fejl ikke gemmes væk som noget uprofessionelt. De færreste har lyst til at dele deres fejl forstået som mislykkede eksperimenter eller lignende, men måske kan andre få gavn af dem i et læringsperspektiv? Folkebiblioteket er funderet på en deleøkonomisk tækning, når det gælder materialer, som borgerne kan låne. Blandt biblioteksfolk er der også en stærk kultur for sparring og vidensdeling. Set i det lys er det oplagt at dele antagelser, der blev pillet fra hinanden og øvelser, der faldt til jorden med et brag. De er nemlig skridt på vejen til bedre børneinddragelse.

Casefortælling Frederiksberg: Hvordan bliver læsning til en klubaktivitet for børn?

"Det er bare så rart, når du læser op. Så sidder vi i et rum, hvor der kun er en der taler ad gangen. Alle andre steder taler alle i munden på hinanden." Disse ord fra en pige i 5. klasse talte direkte ind i børnelitteraturformidler Nicolines erfaringer med, at læsningens steder og rammesætning af læsning har betydning for det enkelte barns læseoplevelse.

Forløbet *Min bog, mit valg* udforskede, hvordan læsning kan blive en del af børnenes fritid, når de går i klub sammen med deres kammerater. Målgruppen var klubbørn på mellemtrinnet. Derfor var frivillighed en grundpræmis, for børnene bestemte selv, om de ville være på klubben og deltage i læseaktiviteterne eller hellere lave noget andet – eller gå hjem. Både klubbens pædagoger og Nicoline og hendes kollega Anne Mette var skeptiske i forhold til, om det overhovedet var muligt at samle børn til højtlesning i klubtiden. Men bekymringerne blev gjort til skamme. I første fase besøgte Nicoline og hendes kollega Anne Mette to klubber i kommunen og læste højt for forskellige børnegrupper, der bagefter kom med ideer til, hvordan læsning kan blive en klubaktivitet.

Næste skridt var, at børn fra fire tilmeldte klubber fik en anderledes, litterær oplevelse på Frederiksberg Hovedbibliotek efter skoletid. Arrangementet var skræddersyet til disse børn og fungerede som en fælles kick-off. Det kombinerede Nicoline og Anne Mettes oplæsning af udvalgte passager fra Adam Os magiske roman *GRO* med optræden af to freestyle rappere. De to rappere tog afsæt i teksterne temaer om det at blive ældre og at forestille sig, hvordan ens liv bliver. Deres improviserede rap integrerede børnenes input i form af konkrete ord og sætninger, og det betød, at alle børnene oplevede at blive en del af det, der skete på scenen. Her fik børneinddragelse en særlig kunstnerisk vinkel, og der kom en vigtig indsigt ud af den intense eftermiddag sammen med børnene: Når først biblioteksmedarbejdere skaber rummet og sætter rammen med de rigtige virkemidler i form af ord, stemningsskabende musik og involverende live rap, kan man skabe fælles fordybelse og nærvær i en broget gruppe af klubbørn.

Flyer for projektet "Min bog, mit valg"

Mødet med den levende litteratur i nye former kan give en anden følelse af fællesskab end den, som børn oplever i deres hverdag.

I tredje fase besøgte Nicoline og Anne Mette klubberne igen. De lod børnenes udsagn fra første fase være retningsgivende for aktiviteterne. Børnene indrettede et hyggeligt læserum i klubben med tæpper, LED-stearinlys og en projektor med en stjernehimmel. Her foregik højtlesningen. En rød tråd gennem forløbet var, at mange børn efterspørger og

Del 3: Råd og værktøjer

Gode råd til dig, der vil arbejde med børneinddragelse i praksis

I metodekittet til børneinddragelse ligger gode råd til dig, der vil arbejde med børneinddragelse i praksis. I kondenseret form beskriver rådene hvad man skal være opmærksom på før, under og efter.

For det første er det vigtigt at bygge en god proces, som er relevant for den udfordring, du og dine kolleger på biblioteker gerne vil løse. Inden selve børneinddragelsen går i gang, er det vigtigt at gøre sig en række overvejelser i forhold til målgruppe og case (hvad er det I ønsker at undersøge?), hvad rammen er (herunder den organisatoriske opbakning) og graden af inddragelse. I den næste fase handler det om at vælge de konkrete aktiviteter, udføre og inddrage samt fastholde og dokumentere den data og de indsigter, som kommer ud af inddragelsen. Feedback til børnene og evaluering er sidste skridt: Hvad var børnenes oplevelse? Hvad blev deres input brugt til? Hvad virkede? Hvad overraskede? Hvad sagde kollegerne og ledelsen?

Børneinddragelse foregår i loops, og en børneinddragende proces er aldrig lineær. Man kan komme til at bevæge sig mellem de forskellige faser og punkter, fordi en ny indsigt i fase 2 før, at man vender tilbage til punkt 1. Faserne er tænkt som en rettesnor, som ikke nødvendigvis skal følges slavisk. Det vigtigste er, at I er opmærksomme på punkterne og tager stilling til, om I skal igennem det hele.

Du finder den fulde version af rådene på: [Når du skal i gang - den gode proces | Bibliotekernes Sprog og Læsespor \(laesesporet.dk\)](#)

Tips til dig, der er leder

Metodekittet indeholder også gode råd til, hvordan ledere kan understøtte arbejdet med børneinddragelse. De ligger under afsnittet "Børneinddragelse som en del af bibliotekets DNA" og er taget med i denne rapport for at understrege, hvordan biblioteksledere kan sætte børneinddragelse på dagsorden i egen organisation.

1. Få sammen med medarbejderene skabt en kultur og ånd, hvor både ledelse og medarbejdere er sammen om børneinddragelse
2. Sæt børneinddragelse på dagsordenen og beskriv jeres fælles "why".
3. Tag en dialog om, hvilke skjolde I som medarbejdere og ledelse holder op foran jer selv som undskyldning for at gå en anden vej.
4. Vær modige og lav fravalg for at finde tiden til at arbejde med børneinddragelse
5. Tag en snak om kompetencer blandt personalet. Hvem er gode til hvad - og hvilken rolle kan de spille i inddragelsesprocessen? Nogle er gode til at designe, nogle mestrer at stå foran børnene og andre er dygtige til at observere og notere undervejs. Der er en plads til alle i børneinddragelse. Men nogle skal hjælpes til at være klædt på eller finde deres rolle i processen.

6. Gå selv med til en inddragelsesproces, du vil altid lære noget nyt og det gør samtalen med personalet efterfølgende nemmere.
7. Definer en tydelig ramme for inddragelsesprocessen. Det gør det nemmere for personalet og nemmere for børnene at deltage.
8. Hav mod til at handle på det, som børnene siger.
9. Understøt en positiv kultur omkring børneinddragelse. Fejre succeser og giv plads til fejl. Hjælp personalet med at ændre tilgangen. Når dit personale kommer med nye tiltage, så spørg: "Hvad siger børnene?". Reager, når vi glemmer børnene.
10. Vær ambassadør for børneinddragelse på biblioteket – og udenfor. Der er stort fokus på børneinddragelse i mange kommuner og basis for både netværk, erfaringsudveksling og gode fortællinger til politikere.

Sådan går du i gang

I metodekittet er der tre overordnede indgange til at arbejde med børneinddragelse:

Start med dit mindset: [Start med dit mindset | Bibliotekernes Sprog og Læsespor \(laesesporet.dk\)](#)

Procesbyggeri: Når DU skal i gang - den gode proces: [Når du skal i gang - den gode proces | Bibliotekernes Sprog og Læsespor \(laesesporet.dk\)](#)

Børneinddragelse – Metoder og kompetencer: [Børneinddragelse - Metoder og kompetencer | Bibliotekernes Sprog og Læsespor \(laesesporet.dk\)](#)